

ІНТЕНСИФІКАЦІЯ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ У ВНЗ ЯК ОСНОВА ВИМОГ ДО ОНОВЛЕННЯ ПІДРУЧНИКІВ

І. М. Трубавіна,

*доктор педагогічних наук, професор,
кафедра загальної педагогіки та педагогіки вищої школи,
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди,
e-mail: trubavina@gmail.com,*

А. Ю. Рижкова,

*аспірант кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи,
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди
e-mail: anunulichka@mail.ru*

Стаття розкриває нові вимоги до підручників для вищої школи, які зумовлені таким наслідком впровадження кредитно-модульної системи, як інтенсифікація навчання. Показано проблеми студентів, які викликані КМС, розкрито сутність інтенсифікації в теорії навчання вищої школи, стан розробки цієї проблеми, що стало основою для пропозицій нових вимог до навчальних підручників для ВНЗ – урахувати етапи засвоєння студентами нового матеріалу, тип сприйняття студентами матеріалу, орієнтуватися не на пояснювальний, а проблемний виклад матеріалу, звертати в методичному апараті підручника увагу на самостійне закріплення матеріалу.

***Ключові слова:** інтенсифікація навчання, етапи розробки поняття «інтенсифікація навчання», кредитно-модульна система, вимоги до підручника.*

Постановка проблеми. Інтенсифікація навчання у ВНЗ в умовах кредитно-модульної системи – результат впровадження кредитно-модульної системи. Як наслідок її впровадження збільшується час, який витрачають студенти, на самостійну роботу з підручником та іншими джерелами інформації при підготовці до занять, ІНДЗ, курсових та дипломних робіт; кількість аудиторних годин, особливо лекцій, зменшено, через що студенти повинні самостійно засвоювати теоретичний матеріал, а кількість консультацій – збільшено, як і годин на самостійне опрацювання нового матеріалу, у навчальному плані ВНЗ на самостійну роботу студентів економічних спеціальностей виділяється 50-70% годин на рівні бакалавра, та 60-70% навчального навантаження на рівні магістра або спеціаліста. Раніше це співвідношення було: 75% на аудиторні заняття та – 25% на самостійну роботу. Тому постає питання про нові вимоги до змісту підручника та його методичного апарату у зв'язку з інтенсифікацією навчання,

оскільки саме підручник з дисципліни з грифом МОН є основним джерелом для засвоєння студентами стандарту освіти.

Аналіз останніх досліджень. Проблема інтенсифікації навчання у ВНЗ пройшла кілька етапів. Як свідчить проведений нами аналіз стану розробленості проблем інтенсифікації навчання студентів, ця проблема досліджується як принцип навчання у сучасній дидактиці (Гордєєва Н. Н., Хрипко В. В., та інші). Вивченням різноманітних умов реалізації інтенсифікації займаються Асташова Г. В., Курганський С. І., Кравченко В. М., та інші. Технологіям інтенсифікації навчання приділяють увагу Безбородова С. В., Кравченко В. М., та інші. Виділяють фактори інтенсифікації навчання Курганський С. І., Гусевська О. В., та інші. Інтенсифікацію навчання в методиках викладання різних навчальних дисциплін-філологічних, технічних та інших розкривають Аксьонова Г. Н., Бичкова Н. І., Скляренко Н. К., Кукліна А. А., Харенко В. В. Ястребов В. М., та інші.

Проблеми вдосконалення підручників для ВНЗ розглядалися в контексті змісту, методичного апарату, електронної форми, врахування професійної спрямованості студентів, форми навчання (Р. Гладушина, В. Редько, та інші), але не розглядалися крізь призму інтенсифікації навчання студентів в умовах КМС. А це суттєво впливає на вимоги до них. Студенти не володіють вміннями самостійно організувати своє навчання з книгою, їм не вистачає часу на якісне самостійне засвоєння нових знань на рівні понять і на формування вмінь і навичок, не кажучи вже про інші компоненти змісту освіти

Формулювання мети статті. Відповідно до приєднання України до Болонського процесу, реформуванням системи вищої освіти актуальною стає проблема оновлення підручників ВНЗ відповідно до нових вимог підготовки фахівців у вищій школі.

Основна частина. Під інтенсифікацією навчання у сучасному ВНЗ, в умовах кредитно-модульної системи, ми розуміємо, принцип навчання, який забезпечує високу якість навчання студентів при зменшенні кількості аудиторних годин і збільшенні їх самостійної роботи над теоретичним і практичним матеріалом, у той самий термін навчання.

У сучасній вітчизняній дидактиці можемо виділити кілька етапів розвитку поняття інтенсифікації навчання студентів у ВНЗ. Розглянемо їх детальніше.

Розвиток поняття інтенсифікація навчання в сучасній вітчизняній дидактиці можна поділити на три етапи. Критеріями цих етапів виступають: 1. Технологічний: вдосконалення техніки та технологій виробництва, а саме: технічний прогрес та прискорення суспільного розвитку; в дидактиці постає необхідність, щодо впровадження в навчальний процес більш досконалих способів та засобів, які прискорюють процес навчання; 2. Політичний: розпад СРСР, виникнення незалежної держави України, яка для того щоб довести всьому світу те, що вона вже не має нічого спільного із СРСР впроваджує різноманітні зміни у сферах суспільної діяльності; в педагогіці з'являється велика кількість захищених дисертацій, які пов'язані із формами, засобами, прийомами інтенсифікації навчання; 3. Інформаційний: перехід до інформаційного суспільства, вплив глобалізації на

освіту, внаслідок чого Україна приєднується до Болонського процесу, що в свою чергу призводить до значних змін у системі навчання ВНЗ, через зменшення кількості аудиторних годин з'являється необхідність впровадження інтенсифікації навчання як принципу навчання у ВНЗ.

Перший етап (кінець 70-х років ХХ століття, кінець 80-х років ХХ ст.) більший вплив має технічний критерій. Пов'язан із науково-технічними прогресом, рішеннями КПРС щодо прискорення суспільного розвитку. В дидактиці є характерним дослідження нових форм, засобів, прийомів навчання, які націлені на економію часу, без зменшення об'єму навчального матеріалу. Інтенсифікація навчання студентів ВНЗ досліджується в педагогіці на рівні наукових статей. Другий етап (початок 90-х років ХХ ст. – початок 2000 –х років ХХІ ст.), більший вплив має політичний критерій. Характеризується розвалом СРСР, створенням незалежної держави України. Інтенсифікація навчання досліджується на рівні матеріалів конференцій, проте, є й перші захищені кандидатські дисертації. Третій етап (початок 2000-х років по теперішній час), більший вплив має – інформаційний критерій. Перехід до інформаційного суспільства, підписання Болонської декларації, внаслідок чого збільшилась самостійна робота студентів та зменшилась аудиторна робота. Тобто, студенти повинні оволодіти прийомами стандартами освіти в тіж терміни. Характеризується великою кількістю захищених докторських та кандидатських дисертацій. Досліджуються здебільшого технології впровадження інтенсифікації навчання та теоретичне обґрунтування інтенсифікації навчання як принципу навчання. Тобто, сьогодні інтенсифікація вже пройшла кризу усі ланки життя, та впливає на розробку та оновлення сучасних підручників .

Підручник є вагомим джерелом знань, умінь, в якому викладається основний зміст конкретного навчального предмету, має вказівки [114, с.270]. Згідно із наказом МОН України № 588 підручники мають відповідати сучасним педагогічним технологіям і вимогам до навчальної книги; мати високий науково-методичний рівень і оригінальність; забезпечувати навчальні дисципліни відповідною сучасною україномовною літературою. До того ж, у цьому наказі визначається, що при створенні підручників та навчальних посібників необхідно враховувати наступне:

- навчальні книги повинні мати високий науково-методичний рівень, містити необхідний довідковий апарат;
- підручники та навчальні посібники мають бути написані в доступній формі, навчальний матеріал має бути пов'язаний з практичними завданнями, в книзі повинні просліджуватися тісні міжпредметні зв'язки. Тому, для підготовки високоякісного сучасного підручника потрібно багато часу, проте, через те, постійні зміни у сучасному суспільстві, через великий об'єм інформації це є дуже складним завданням.

Однією з причин неефективного навчання студентів самостійно за підручником є те, що підручники для ВНЗ пишуться як курс лекцій, який постійно скорочується, хоча останнім часом мова науковців в Україні йде вже про навчально-методичні комплекси з навчальної дисципліни, що є слушним

для організації самостійної роботи студентів. У той же час саме підручники для ВНЗ мають ряд недоліків, які проявляються при організації самостійної роботи студентів над засвоєнням нового теоретичного і практичного матеріалу. А саме:

- підручники написані в основному складними реченнями, які важко сприйняти і завчити. Матеріалу багато. Студентам його приходится переформулювати для себе, дехто при цьому може малювати схеми, таблиці. Тому доцільно б подавати матеріал після тексту у вигляді таблиць і схем, переліку основних понять теми у вигляді словника. Саме це б організувало б закріплення поняття в різних формах: виділено основні поняття теми (уявлення) – текст параграфу (поняття) – словник (поняття)- таблиці (виділення головного і другорядного в понятті) – схеми (встановлення причинно-наслідкових зв'язків між ознаками поняття). Таким чином ми організували б багаторазове повторення поняття, його усвідомлення і розуміння, оскільки не кожний студент випише собі словник і намалює схеми та таблиці за параграфом підручника ;

- підручники для ВНЗ не враховують, як правило, етапи засвоєння – мотивацію, цілепокладання, сприйняття нового, усвідомлення та розуміння нового на рівні поняття, закріплення, формування вмінь та навичок, самоконтроль та самооцінку. Як правило присутні деякі з цих етапів. Оскільки студенти не володіють знаннями про етапи засвоєння та необхідність поступового проходження кожного з них, а підручники містять як правило, тільки частину з них, то ту частину матеріалу, яку вони отримують на самостійне опрацювання як теоретичний і практичний матеріал, вони проходять на свій розсуд, без усіх етапів засвоєння, що знижує якість засвоєння. Тому доцільно поставити вимогою в підручниках враховувати ці етапи засвоєння студентами матеріалу на етапі ще написання підручника – що ми будемо знати і вміти після засвоєння цього параграфу, де він знадобиться, де ми зустрічалися з цим поняттям, яке описується, що воно таке і чому його так визначають тощо до самоконтролю за засвоєнням;

- підручники розраховані на словесний метод навчання (самостійна робота з книгою) і візуальне сприйняття. У той час як більшість людей – аудіовізуали, є ще тактильне сприйняття тощо. Таким чином, постає питання не тільки про електронний підручник – доступний для всіх, а й про аудіокнигу – підручник. Більшість студентів мають плеєри і слухають музику або вчать іноземну мову в транспорті. Можуть вчити і предмети за спеціальністю. Це зберегло б час на засвоєння матеріалу в стаціонарних умовах і дало б змогу використовувати час на навчання в транспорті, на вулиці тощо. Можна говорити і про електронні підручники, які оснащені аудіо і відео презентацією. Студенти ВНЗ європейських країн жаліються на електронні книги – втомлюються очі, наші студенти носять паперові важкі підручники, а так проблема вирішується кожним студентом окремо – як йому зручно, так він і навчається;

- більшість підручників написана в контексті пояснювального виду навчання – розраховані на масу середніх виконавців. У той же час такий елемент зміс-

ту освіти, як досвід творчої діяльності, вимагає викладення змісту матеріалу в іншому викладі – проблемному викладі, наприклад. Це вимагає відходу від традиційного викладу тексту і нової його подачі, переструктурування його.

Висновки. Кредитно-модульна система, яка впроваджена у ВНЗ України, вимагає оновлення вимог до підручників в контексті інтенсифікації навчання і організації самостійної роботи студентів. Такими вимогами є : врахування необхідності формування творчої ,конкурентоспроможної особистості, особливостей сприйняття студентів і їх нестачі часу на засвоєння нового і невміння самостійно засвоювати велику кількість нових понять та формування вмінь. Це може буде реалізовано через такі зміни у підручниках: зміну стилю викладу матеріалу від пояснювального до проблемного, розробка аудіокниг, дотримання всіх етапів засвоєння в кожному параграфі, використання в кожному параграфі словника, таблиць, схем за новими поняттями.

Література

1. Барановская Л. В. Теоретико-методические основы обучения профессиональному общению студентов высшего аграрного учебного заведения [Текст]: автореф. дис ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Барановская Лилия Владимировна, Национальный педагогический ун-т им. Драгоманова. - К., 2005. - 43 с.
2. Бондарчук Ю., Чуйко Л, Чуйко Н. Удосконалення форм і методів навчання відповідно до вимог Болонського процесу // Вища школа. – 2005. – №2. – С. 35-41.
3. Гладушина Р. М. Переход на новое содержание образования и проблемы совершенствования учебников по иностранному языку / Р. М. Гладушина // Педагогика и психология. – 2000. – № 2. – С. 73-77
4. Морзе, Н. В. Внедрение информационно-коммуникационных технологий в учебно-воспитательный процесс заведений ПТО [Текст]: [метод. пособие.] / Н. В. Морзе; Укр.-канад. проект «Децентрализация управления профессиональным обучением в Украине». - М.: Арт Эконом 2011. - 167 с. : Рис., Табл. - Библиогр.: С. 163-167.
5. Плиш, Ирина Валерьевна. Использование информационно-коммуникационных технологий управления качеством образования в общеобразовательных учебных заведениях [Текст]: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.10 / Плиш Ирина Валерьевна Нац. акад. пед. наук Украины, Ин-т информ. технологий и средств обучения. - К., 2012. - 20 с.
6. Пути реализации кредитно-модульной системы организации учебного процесса и тестовых форм контроля знаний студентов [Текст]: науч.-метод. семинара / Одес. нац. политехнический. ун-т. - О.: Астропринт, [201 -?]. Вып. 6 (2012) : Внедрение компетентностного обучения / [под. ред. Гогунско-го В. Д.]. - О.: Наука и техника, 2012. - 122, [1] с.
7. Наумчук, Владимир Иванович. Теоретико-методические основы обучения спортивным играм [Текст]: учеб. пособие. / Наумчук Владимир Иванович. - М.: Астон, 2012.- 144 с.

8. Редько В. Г. Психолого-педагогические предпосылки обучения иноязычной грамматики (к проблеме совершенствования содержания учебников иностранного языка) / В. Г. Редько // Педагогика и психология . – 1999. – № 2. – С. 16-22.

9. Спиваковский, Александр Владимирович. Теоретико-методические основы обучения высшей математике будущих учителей математики с использованием информационных технологий [Текст]: автореф. дис ... д-ра пед. наук: 13.00.02 / Спиваковский Александр Владимирович, Национальный педагогический ун-т им. Драгоманова. - К., 2004. - 42 с.

10. Барановская, Лилия Владимировна. Теоретико-методические основы обучения профессиональному общению студентов высшего аграрного учебного заведения [Текст]: дис ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Барановская Лилия Владимировна, Национальный аграрный ун-т. - К., 2004. - 517 л.

References

1. Gladushina R. M. The transference to the new content of education and the problem of improving foreign language textbooks / R. M. Gladushina // Pedagogics and psychology. – 2000. – № 2. – P. 73-77

2. Red'ko V. H. Pedagogic and psychological background of foreign language teaching (the problem of improving the content of manuals in foreign language) / V. H. Red'ko / Pedagogics and psychology . – 1999. – № 2. – P. 16-22.

3. Baranovskaya, L. V. The theoretic and methodologic bases of educating the student's professional communicating of higher agricultural establishment [Text]: author's abstract PhD: 13.00.04 / Baranovskaya Liliya Vladimirovna, National pedagogical Dragomanov univerty. - K., 2005. - 43 p.

4. Naumchuck, V.I . The theoretic and methodologic bases of educating sport games [Text]: manual. / Naumchuck Vladimir Ivanovich. - M.: Aston, 2012.- 144 p.

5. Spivakovskiy, A. V. The theoretic and methodologic bases of educating future teachers of the higher math using information technologies [Text] author's abstract PhD: 13.00.02 / Spivakovskiy Alexander Vladimirovich, National pedagogical Dragomanov univerty. - K., 2004. - 42 p.

6. Morze, N. V. The implementation of information and communication technology in high education establishment [Text]: [guidance manual]/N. V. Morze; Ukrainian-Canadian project « Decentralization of professional education authority in Ukraine». - M.: Art Economi 2011. - 167 p.

8. Plish, Irina Valerievna. Using of information and communication technology in education quality managing in comprehensive educational establishments [Text]: author's abstract PhD: 13.00.10 / Plish Irina Valerievna National academy of pedagogics, Ukraine, Institute of information technology and means of educating. - K., 2012. - 20 p.

9. Bondarchuck YU., Chuiko L, Chuiko N. Improving of educational forms and methods according to the requirements of Bologna process // High school. – 2005. – №2. – P. 35-41.

10. The ways of realization the credit-module learning system of educational process and test forms of students' knowledge level control [Text]: science and methodologic seminar / Odessa national polytechnic university - O.: Astroprint, [201 -?]. Vol. 6 (2012) : The implementation of competency building approach / [under the editorship Gogunskogo V.D.]. - O.: Science and technic, 2012. - 122, [1] p.

Трубавина И. Н., Рыжкова А.Ю

ИНТЕНСИФИКАЦИЯ ОБУЧЕНИЯ СТУДЕНТОВ В ВУЗЕ КАК ОСНОВА ТРЕНОВАНИЙ К ОБНОВЛЕНИЮ УЧЕБНИКОВ

Статья раскрывает новые требования к учебникам для высшей школы, обусловленные таким следствием внедрения кредитно – модульной системы, как интенсификация обучения. Показано проблемы студентов, которые вызваны КМС, раскрыта сущность интенсификации в теории обучения высшей школы, состояние разработки этой проблемы, стало основой для предложений новых требований к учебникам для ВУЗов – учитывать этапы усвоения студентами нового материала , тип восприятия студентами материала, ориентироваться не на объяснительный, а проблемное изложение материала, обращать в методическом аппарате учебника внимание на самостоятельное закрепление материала.

Ключевые слова: интенсификация обучения, этапы разработки понятия «интенсификация обучения», кредитно-модульная система, требования к учебнику.

Trubavina I. M., Ryzhkova A. Yu.

THE INTENSIFICATION OF EDUCATING STUDENTS IN THE UNIVERSITIES AS THE BASIS OF REQUIREMENTS FOR IMPROVING MANUALS

The article deals with new requirements for high school manuals, which are caused by such effects of credit-modular system as an intensification of educating. The students' problems caused by credit-modular system learning are showed, the essence of intensification educating in theory of high school is explored, as well as the state development of the problem, which was the basis for the proposition of new requirements for textbooks for high schools, that's considering stages of mastering new material , the type of student perceptions of the material, do not focus on explanatory, and the problem of presentation, to pay attention to the methodical device manual for independent fastening material. The article deals with the scientific-methodical principles of the personality oriented, activities and competent approaches and the ways of their implementation through the structure and the content of Physics textbooks for f basic school.

Keyword: intensification of educating, stages of the concept «intensification study», credit-modular system, the requirements for the manuals.